

Handläggare
Marita Åkersten
Telefon: 08-508 36 215

Till
Äldrenämnden
den 19 september 2017

Läs mig! Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre, SOU 2017:21

Svar på remiss från kommunstyrelsen dnr 110-1033-2017, kontorsutlåtande

Förvaltningens förslag till beslut

Äldrenämnden godkänner anmälan av förvaltningens kontorsutlåtande som svar på remissen Läs mig! Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre, SOU 2017:21

Ann-Christine Hansson
Direktör

Raili Karlsson
Avdelningschef

Sammanfattning

Regeringen beslutade i juni 2015 att tillsätta en särskild utredare för att ta fram ett förslag till nationell kvalitetsplan för äldreomsorgen. Utredningen har resulterat i betänkandet Läs mig! Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre, SOU 2017:21. Kommunstyrelsen har remitterat ärendet till äldrenämnden för yttrande, på grund av kort remisstid lämnas ett kontorsutlåtande av förvaltningen.

Den nationella kvalitetsplanen för vård och omsorg är en strategisk och långsiktig handlingsplan som är tänkt att genomföras under fyra mandatperioder åren 2019 – 2034. Handlingsplanen är inte avsedd att vara detaljstyrande, utan ska vara ett stöd i den lokala och regionala utvecklingen. Den ska också bidra till stöd inom de områden som kräver ett nationellt ansvar.

Den nationella kvalitetsplanen är mycket omfattande med många förslag varför förvaltningens synpunkter endast berör delar i den föreslagna kvalitetsplanen. I utredningen lämnas två författningsförslag, dels ett förslag om en ny bestämmelse i socialtjänstlagen som möjliggör för kommunerna att tillämpa förenklad biståndshandläggning för personer över 80 år för vissa insatser. Dels ett förslag om en ny bestämmelse i socialtjänstförordningen som förtydligar kravet på lämplig utbildning för enhetschefer inom äldreomsorgen.

Förvaltningen har inga synpunkter på de båda författningsförslagen och är i huvudsak positiv till de förslag som utredningen lämnar. Utredningen lägger stort fokus på kompetensutveckling och ledarskapet inom äldreomsorgen. Förvaltningen delar utredningens bedömning om att undersköterskeyrket behöver tydliggöras och att det ska finnas enhetliga kunskapskrav på undersköterskeutbildningen. Förvaltningen är dock tveksam till om förslaget om legitimering av undersköterskor såtillvida att det finns många aspekter att beakta med detta, inte minst ur ett juridiskt perspektiv.

Bakgrund

Regeringen beslutade i juni 2015 att tillsätta en särskild utredare för att ta fram ett förslag till nationell kvalitetsplan för äldreomsorgen. Syftet med uppdraget är att genom långsiktiga insatser inom strategiskt viktiga områden säkra utvecklingen av god kvalitet i den framtida äldreomsorgen.

Utredaren ska, enligt direktiven (dir. 2015:72), i analyser, överväganden och förslag redovisa konsekvenser för jämställdhet och för en jämlik äldreomsorg. Utredaren ska föreslå åtgärder som syftar till

- Högre kvalitet och effektivitet
- Bättre förebyggande och rehabiliterande insatser
- Tryggad personalförsörjning
- Översyn av särskilda boendeformer
- Flexibla former för beslut om äldreomsorg
- Användning av välfärdsteknologi.

Vidare ska utredaren för sina förslag redovisa konsekvensbeskrivningar för kommuner, landsting, enskilda utförare och staten. Om förslagen påverkar kostnader eller intäkter för kommuner, landsting, enskilda utförare eller staten ska utredaren redovisa beräkningar av

dessa. För förslag som påverkar kostnader eller intäkter för kommuner eller staten ska utredaren föreslå en finansiering.

Utredningen har resulterat i betänkandet Läs mig! Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre, SOU 2017:21. Betänkande har remitterats till 112 remissinstanser, däribland Stockholm stad. Kommunstyrelsen har därefter remitterat betänkandet till äldreförvaltningen för kontorsyttrande senast 28 augusti 2017. Övriga remissinstanser i staden SLK, Stadshus AB samt stadsdelsnämnderna i Farsta, Skärholmen och Södermalm.

Ärendet

Den nationella kvalitetsplanen för vård och omsorg är en strategisk och långsiktig handlingsplan som är tänkt att genomföras under fyra mandatperioder åren 2019 – 2034. Den berör till viss del den hälso- och sjukvård som landstinget tillhandahåller men fokus ligger på kommunernas vård och omsorg om äldre.

Den nationella handlingsplanen är inte avsedd att vara detaljstyrande, utan ska vara ett stöd i den lokala och regionala utvecklingen. Den ska också bidra till stöd inom de områden som kräver ett nationellt ansvar. Utredningen föreslår att en uppföljning av handlingsplanen redovisas i början av varje mandatperiod för att också kunna revideras vid behov.

Planen innehåller i stora drag följande områden:

- Den värdegrund som är utgångspunkten för planen
- Mål som ska vara uppnådda vid vissa tidpunkter
- Grunddata att ha som underlag för hur det ser ut idag, och som jämförelse för att bedöma om kvaliteten och effektiviteten har blivit bättre
- Områden som ingår i planen
- Redskap för att följa upp eller utvärdera planen

Utredningens synpunkter och förslag i korthet

1. Hälsofrämjande, förebyggande och rehabiliterande insatser

I utredningen betonas vikten av hälsofrämjande och förebyggande insatser. Möjlighet till fysisk aktivitet och social gemenskap har stor betydelse för att förebygga såväl fysisk som psykisk ohälsa.

Kommunerna har ett tydligt ansvar att underlätta för äldre personer att vara fysiskt och socialt aktiva och vara delaktiga i samhällslivet.

Det förebyggande arbetet måste vara en del av all

samhällsplanering, det kan tex handla om avfasade trottoarer, trygga

promenadstråk etc. Det fallskadeförebyggande arbetet betonas särskilt men också matens betydelse för såväl hälsa som välbefinnande.

I utredningen konstateras att det finns en brist på helhetssyn och avsaknad av upprätthållande rehabilitering och rehabiliterande förhållningssätt i all vård och omsorg. Utredaren bedömer vidare att regeringen och SKL bör säkerhetsställa det arbete som görs inom ramen av Senior Alert för hela den perioden som den nationella kvalitetsplanen för vård och omsorg om äldre omfattar.

Utrednings förslag:

- Regeringens föreslås ge Livsmedelsverket i uppdrag att i samverkan med Socialstyrelsen genomföra en treårig informations- och utbildningsinsats gällande mat och måltider (4 mnkr per år).
- Regeringen föreslås ge Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans med andra berörda myndigheter och organisationer utveckla former för insamlande av nationell data om effektiva metoder, organisatoriska modeller och arbetssätt för rehabilitering av äldre personer samt sprida kunskap till huvudmän, vårdgivare och vård- och omsorgspersonal.

Stöd till psykisk hälsa

Många äldre drabbas av psykisk ohälsa, allt från nedstämdhet till allvarliga depressioner som ytterst kan leda till självmord. Att ge dessa äldre stöd och behandling är en mycket viktig och prioriterad fråga.

Utredningens förslag:

- Regeringen föreslås ge Socialstyrelsen i uppdrag att inrätta ett Nationellt kompetenscentrum för äldres psykiska hälsa. Centrumets uppgift ska vara att samla den kunskap som finns och ansvara för att den görs tillgänglig för personer som arbetar inom vård och omsorg om äldre. Kunskapen behöver samlas, göras tillgänglig och vidareutvecklas.

2. Sammanhållen vård och omsorg

Utredningen konstaterar att det på många håll fortfarande finns stora brister i samverkan mellan olika huvudmän, framförallt när det gäller äldre med omfattande vård- och omsorgsbehov. Utredningen anser att multiprofessionella team har bäst förutsättningar att ge en

kompetent och sammanhållen vård och omsorg till denna målgrupp. Teamet ska erbjuda läkarinsatser, omvårdnad, rehabilitering och omsorg i den äldres hem.

Utredningens förslag:

- Regeringen föreslås tillsätta en utredning för att lämna förslag på rättslig reglering som tydliggör huvudmännens skyldighet att kunna erbjuda äldre personer med stora och sammansatta behov en förstärkt valfrihet genom att kunna välja en sammanhållen vård och omsorg genom ett multiprofessionellt team. I förslaget ska särskild hänsyn tas så att den rättsliga regleringen blir möjlig att uppfylla oavsett kommunens storlek och andra förutsättningar hos t.ex. landstinget.

3. God kompetensförsörjning

Utredningen fokuserar på två större områden som behöver utvecklas i en nära framtid för att vården och omsorgen om äldre ska få bättre kvalitet och kunna ges med större effektivitet. Det gäller kompetensen hos de undersköterskor som arbetar nära och i relation till äldre personer samt ledarskapet inom vården och omsorgen.

Utredningens förslag:

- Nationella kvalifikationer för undersköterskor läggs fast och legitimation införs senast 2025.
- Antalet personer som årligen slutför undersköterskestudier behöver öka från dagens cirka 4 000 till 16 000, varför vuxenutbildningen varaktigt måste ges kraftigt utökad omfattning.
- Vuxna bör ges rätt till studier av yrkesämnen inom Komvux, även då de har tidigare examen från gymnasieprogram.
- Myndigheten för yrkeshögskolan bör föreskriva om ett antal nationella specialiseringar för undersköterskor.
- Ett nationellt system för validering bör genomföras och tillämpas likvärdigt inom olika utbildningar.
- Det nationella stödet för livslångt lärande bör utvecklas. Socialstyrelsen och berörda intressenter bör överväga hur det bäst sker.
- Socialstyrelsen bör ta fram vägledning för vad som är lämplig utbildning för enhetschefer samt upphandla en nationell ledarskapsutbildning, som erbjuds alla enhetschefer.
- Antalet medarbetare per chef bör begränsas.
- Regeringen bör ändra examensmålen för socionomutbildningen så att äldres villkor beaktas bättre i utbildningen.

- En nationell utbildning på högskolenivå för biståndshandläggare inom äldreomsorgen bör utvecklas och erbjudas dessa.
- Krav på lämplig utbildning för enhetschefer inom äldreomsorgen ska regleras i socialtjänstförordningen
- Samverkan mellan berörda aktörer avseende kompetensförsörjningen behöver förstärkas på regional och nationell nivå. Kompetensplattformarna bör ges ett nationellt uppdrag. Dialogen mellan regionerna och den nationella nivån behöver förstärkas.

4. Välfärdsteknik

Utredningen konstaterar att välfärdsteknologi på många sätt kan bidra till äldres möjligheter till självständighet. Utredningen betonar att det krävs noggranna analyser och övervägandet om användandet kan inkräkta på den enskildes integritet. Det finns också behov av att klargöra de rättsliga förutsättningarna beträffande användning av välfärdsteknologi. Välfärdsteknik ska ses i ett större sammanhang som gäller hela digitaliseringen av välfärden, med särskild anknytning till e-hälsa och Vision 2025. För att säkerställa en långsiktig och hållbar utveckling av välfärdsteknik i vård och omsorg om äldre personer bör den bli en viktig del i *Vision e-hälsa 2025*. Utredningen betonar också behovet av att utveckla nationella gemensamma standarder och att detta bör lyftas fram i den strategi för välfärdsteknik som ingår i *Vision e-hälsa 2025*.

Den digitala tekniken påverkar i hög grad personalens arbete och det är angeläget att såväl omvårdnadspersonal som biståndshandläggare får den utbildning som krävs för att kunna tillgodogöra sig tekniken i sitt arbete. Utredning stödjer Digitaliseringskommissionens förslag om att regeringen i överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting genomför ett digitalt kompetenslyft hos chefer och politiker i kommunerna samt anslår medel för en sådan utvecklingsinsatsning i sex år. Vidare påpekas att det nära sambandet mellan hjälpmedel och välfärdsteknik innebär att personal med kunskap om välfärdsteknik bör ingå i huvudmännens hjälpmedelsverksamhet.

Utredningens förslag:

- En särskild utredning ska tillsättas för att överväga behov av ytterligare lagförslag och lagändringar i syfte att underlätta användning av välfärdsteknik inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården samt hjälpmedel enligt hälso- och sjukvårdslagen samtidigt som rättssäkerheten garanteras.

- Regeringen föreslås tillsätta en utredning för att utreda innehåll och formerna för ett nationellt FoU- organ för välfärdsteknik.
- För att stimulera utvecklingsarbetet inom välfärdsteknik föreslås ett statligt ekonomiskt stöd motsvarande 40 mnkr under sex år.

5. Förenklad handläggning

Ny bestämmelse i socialtjänstlagen för förenklad biståndshandläggning

I utredningen konstateras att många kommuner under de senaste åren efterfrågat möjlighet att tillämpa en förenklad biståndshandläggning för vissa insatser, framförallt då olika servicetjänster. Detta skulle dels minska kommunernas administration men också göra de aktuella insatserna mer lättillgängliga för de äldre som behöver dem. Utredningen föreslår att kommunerna ska ges möjlighet att tillämpa förenklad biståndshandläggning för personer som är 80 år äldre när det gäller servicetjänster.

Utredningens förslag:

- En ny bestämmelse bör införas i socialtjänstlagen som ger kommunerna lagstöd för förenklad handläggning i vissa situationer.

6. Boende/bostäder

Utredningen fick i uppdrag att utreda om det finns behov av en ny boendeform för äldre personer och om socialtjänstlagen i så fall borde ändras för att göra det möjligt. Utredningen bedömer att kommunerna redan i dag kan bygga de boenden som de bedömer passar de äldres behov. Därför behövs ingen ändring i lagen. Utredningen påtalar dock vikten av att socialtjänsten ger information och stödjer äldre personer som behöver och vill förändra sin boendesituation. Utredningen anser också att det finns behov av att kartlägga om det finns stora skillnader i mellan olika kommuner när en äldre person kan beviljas plats i särskilt boende.

Utredningens förslag:

- Regeringen föreslås ge Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga om det finns skillnader mellan kommuner avseende riktlinjer och tillämpningar för att bevilja bistånd till särskilt boende och om det finns skillnader i möjligheterna att få plats i särskilt boende mellan kvinnor och män, beroende på socioekonomiska villkor, etnicitet, hbtq, funktionsnedsättning eller nationella minoriteter.

- Regeringen föreslås ge Myndigheten för vård- och omsorgsanalys i uppdrag att göra en studie om livssituationen för personer som ansökt men fått avslag om plats i särskilt boende där huvudorsaken varit oro, ångest och/eller ensamhet. Här ska också ingå att undersöka om andra insatser beviljats och om de visat sig ändamålsenliga och hur den enskildes delaktighet och inflytande tagits tillvara.
- Socialstyrelsen ska följa upp hur kommunerna arbetar med information och stöd till äldre och anhöriga i situationer som rör den äldres boende. Syftet är bland annat att få kunskap om hur kommunen kan ge äldre personer bra information och bra stöd för att ordna ett bra boende inför åldrandet.
- Bostäder för äldre personer, till exempel trygghetsboende, är en del av den generella bostadspolitiken. Det handlar om att bygga, bygga om och bygga nytt. Det är viktigt att vid planering av nya bostäder att också socialnämnden delta i planeringen.
- En utredning bör tillsättas för att skyndsamt se över bostadstillägget för pensionärer (BTP), det särskilda bostadstillägget för pensionärer (SBTP) och äldreförsörjningsstödet. En höjning av taket för bostadsutgiften och en samordning med vård- och omsorgsavgiften är ett effektivt sätt att framförallt förbättra ekonomin för äldre kvinnor.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av planeringsavdelningen i samråd med utvecklingsavdelningen inom äldreförvaltningen.

Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet den 12 september 2017, de fackliga organisationerna i förvaltningsgruppen den 13 september och socialnämndens, äldrenämndens och överförmyndarnämndens gemensamma råd för funktionshinderfrågor den 14 september 2017.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen är positiv till en långsiktig strategi för vård och omsorg om äldre. Äldreomsorgen står inför stora utmaningar med en ökande äldre befolkning samtidigt som det blir allt svårare att rekrytera personal med rätt kompetens. Det är därför viktigt att

landets kommuner och landsting kan arbeta långsiktigt och målinriktad med att utveckla vården och omsorgen om äldre.

Den nationella kvalitetsplanen är mycket omfattande med många förslag varför förvaltningens synpunkter endast berör delar i den föreslagna kvalitetsplanen. Många av förslagen är också förslag på ytterligare utredningar vilket gör det svårt att i dagsläget bedöma vilka effekter dessa förslag kommer att få för äldreomsorgen.

I utredningen föreslås förutom uppföljning av kvalitetsplanen även andra uppföljningar av äldreomsorgens verksamheter ur olika perspektiv. Äldreförvaltningen vill i det sammanhanget understryka vikten av att också se över möjligheten att samköra inrapporterad statistik (register) till flera aktörer för att minska överlappningar och administrativ börda.

1. Hälsöfrämjande, förebyggande och rehabiliterande insatser

Förvaltningen delar utredningens uppfattning att det saknas en helhetssyn kring det förebyggande arbetet som rehabilitering. Det handlar återigen till stor del om bristande samverkan mellan huvudmännen men också samarbetet mellan olika förvaltningar inom kommunerna. Detta framförallt när det gäller samhällsplanering där äldres behov behöver beaktas i betydligt högre utsträckning. För att tillgodose behovet hos äldre invånare, behöver berörda verksamheter leda åt samma håll. Förvaltningen vill framhålla WHO:s strategi för ”äldrevänliga städer”. Målsättningen är bl.a. att skapa en inkluderande och tillgänglig stadsmiljö som främjar ett aktivt åldrande. Strategin är ett långsiktigt arbete som staden nu håller på att ta fram en handlingsplan för.

När det gäller rehabilitering är det, som utredningen också beskriver, ett fragmentiserat område avseende ansvar och komplext avseende åtgärder. Detta har påtalats i flertalet utredningar under många år men dessa har tyvärr inte lett till någon bestående förbättring.

Enligt förvaltningens uppfattning handlar det inte så mycket om bristande kunskap som bristande samarbete och samordning av resurser. Inte minst vid utskrivning efter sjukhusvistelse kan rehabiliteringen vara avgörande för den enskildes fortsatta hälsa och självständighet. Detta kan komma att förbättras genom en samordnad individuell plan (SIP) men det förutsätter att alla berörda aktörer medverkar och avsätter de resurser som krävs. Också

arbetsformer som ”Tryggt mottagande i hemmet”, som drivs som ett projekt i staden, är ett sätt att stärka den enskildes möjligheter att få adekvat stöd och hjälp efter sjukhusvistelse.

Förvaltningen delar utredningens bedömning att regeringen och SKL bör säkerhetsställa det arbete som görs inom ramen av Senior Alert fortsätter. Det har tagit mycket kraft av verksamheterna att komma i gång med Senior Alert och övriga kvalitetsregister och det är angeläget att verksamheterna får möjlighet att använda sig av resultaten i deras förbättrings- och utvecklingsarbete.

Förvaltningen stödjer förslaget att livsmedelsverket föreslås få ett uppdrag genomföra en informations- och utbildningsinsats för personal inom äldreomsorgen. Det är dock angeläget att det blir en långsiktig satsning så att de resultat som uppnås kan vidmakthållas och utbildningar kan erbjudas kontinuerligt.

Psykisk hälsa

Förvaltningen stödjer förslaget om att Socialstyrelsen får i uppdrag att inrätta ett Nationellt kompetenscentrum för äldres psykiska hälsa. Detta är ett eftersatt område och den kunskapen behöver samlas och framförallt göras tillgänglig för alla som arbetar med äldre, både inom kommuner och landsting.

2. Sammanhållen vård och omsorg

I utredningen hänvisas till flera olika utredningar och lagförslag gällande svensk sjukvård och samverkan mellan huvudmännen. Ett exempel är utredningen Effektiv vård (SOU 2016:2) där det föreslås att det i socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen införs tre likalydande bestämmelser. Dessa skulle innebära att en kommun och landsting ska organisera den riktade primärvården, kommunernas hälso- och sjukvård och socialtjänsten för äldre med omfattande behov så att den utförs gemensamt. En ny lag som snart träder i kraft är ”Samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård” som börjar gälla 2018. En lag som ska öka förutsättningarna för att utveckla och förbättra samverkan mellan huvudmännen.

Det är förvaltningens uppfattning att det krävs ändringar i såväl lagstiftning som huvudmännens organisationer för att en sammanhållen vård och omsorg om äldre med stora och omfattande vård- och omsorgsbehov ska bli verklighet. Så länge det finns utrymme för gränsdragningsfrågor och de ekonomiska incitamenten är för svaga finns alltid en risk att de olika aktörerna inte tillskjuter de resurser som behövs.

Förvaltningen delar utredningens bedömning att multiprofessionella team är bäst lämpande för att erbjuda äldre personer med stora och sammansatta behov en sammanhållen vård och omsorg. Utredningens förslag innebär att en utredning ska tillsättas för att lämna förslag på en rättslig reglering för att tydliggöra huvudmännens skyldighet att erbjuda sådana team. Med tanke på de många andra lagförslag gällande primärvård, samverkan mellan huvudmännen m.m. är det förvaltningens reflektion att det kommer att krävas en omfattande samordning och synkronisering av de lagförslag som ska reglera samverkan av vården och omsorgen om äldre.

3. God kompetensförsörjning

Förvaltningen delar utredningens uppfattning att personalens kompetens är avgörande för kvaliteten på den vård och omsorg som ges. I takt med att allt fler äldre med stora och omfattande omvårdnadsbehov vårdas i hemmet ökar behovet av personal med undersköterskekompetens. Samtidigt har äldreomsorgen stora rekryteringsproblem, framförallt när det gäller personal med undersköterskekompetens. Utredningen gör bedömningen att antalet nyutbildade undersköterskor behöver öka från dagens 4 000/år till 16 000/år. För att möjliggöra detta föreslås omfattande satsningar på framförallt vuxenutbildningar.

Utökat vuxenlärande

Förvaltningen stödjer förslaget på satsningar inom vuxenutbildningen men det är ingen enkel lösning för att möta behovet av personal inom äldreomsorgen. Enligt förvaltningens uppfattning är det största problemet inte bristen på utbildningsplatser utan bristen på sökande till de utbildningar som finns att tillgå.

Arbetet inom vård och omsorg måste göras attraktivt och då är det viktigt att se över personalkontinuitet, arbetsmiljö och karriärmöjligheter. Det finns en stor grupp av nyanlända personer i Sverige som skulle kunna utgöra en god rekryteringsbas för äldreomsorgen förutsatt att de har tillräckliga kunskaper i svenska och en grundläggande vård- och omsorgsutbildning. Det är därför viktigt att denna målgrupp kan utbilda sig och även ha möjlighet att komma ut i verksamheterna på arbetsplatsförlagd praktik och liknande. En sådan arbetsmarknads- och utbildningssatsning kräver även medel för handledare på arbetsplatsen samt utbildning och ersättning till handledarna.

Andra lösningar för att möta behovet av personal

Förvaltningen anser att det måste till flera olika lösningar för att möta de ökande kraven på äldreomsorgen och framförallt ett ”nytänkande”, inte minst vad gäller hur vi organiserar verksamheterna. Det bör övervägas möjligheten att ha olika kompetenser/befattningar bland äldreomsorgens personal beroende på arbetsuppgifter.

Krav på yrkeskompetens för undersköterskor

Utredningen föreslår att de allmänna råden om grundläggande kunskap hos personal som arbetar i socialtjänstens omsorg om äldre ska ses över så de kommer att svara mot framtida krav på yrkeskompetens och legitimation av undersköterskor. Förvaltningen stödjer förslaget då det finns behov av tydliga och enhetliga kunskapskrav för undersköterskor. Utbildningarna till undersköterska har förändrats mycket under årens lopp. Stadens anställda undersköterskor har därför en varierande kompetensprofil. Enligt förvaltningens uppfattning ska endast de som uppfyller nationellt fastställda kunskapskrav, och har giltigt examensbevis, ha yrkestiteln undersköterska. För att möjliggöra detta krävs att resurser tillförs för kompetensutvecklingsinsatser. Förvaltningen stödjer också förslaget om ett nationellt system för validering bör genomföras och tillämpas likvärdigt inom olika utbildningar. Det är viktigt att medarbetare som har tidigare utbildningar men som inte uppfyller de kunskapskrav som ställs ska ha möjlighet att validera sin kunskap.

Legitimation av undersköterskor

Förvaltningen är dock tveksam till om förslaget om legitimering av undersköterskor såtillvida att det finns många aspekter att beakta med detta, inte minst ur ett juridiskt perspektiv. En viktig och avgörande skillnad mellan ett examensbevis och legitimation är att legitimationen till skillnad från ett examensbevis kan dras in om en yrkesutövare missköter sig i yrket. De yrken som idag har legitimationskrav har i sitt yrke såväl tydligt ansvar och befogenheter vilket gör att det inte är möjligt att utöva sitt yrke utan legitimation.

Med ett legitimationskrav följer rad frågeställningar, t.ex. på vilka grunder ska en legitimation kunna dras tillbaka? Ska en undersköterska få behålla sin anställning om legitimationen dragits tillbaka? Undersköterskeyrket är utan tvekan ett ansvarsfullt arbete som har betydelse för patientsäkerheten men frågan är om legitimationskravet är det bästa sättet för att stärka yrkesrollen. En annan faktor att beakta i sammanhanget är den omfattande

administration en legitimering kommer innebära för såväl Socialstyrelsen, kommuner och landsting.

Ledarskapsutbildning

Förvaltningen stödjer utredningens förslag om en nationell ledarskapsutbildning. Ledarskapet har en betydande roll för en verksamhet och det ställs stora krav på chefernas kompetens och ledarskap. Förvaltningen är också positiv till att antalet medarbetare per enhetschef ska begränsas för att kunna skapa bättre förutsättningar för god kvalitet och evidensbaserad verksamhet.

Förvaltningen stödjer också förslaget om en ändring i socialtjänstförordningen som reglerar kravet enhetschefer utbildningsnivå inom äldreomsorgen. Detta är något som staden redan idag tillämpar vid upphandling av verksamheter inom äldreomsorgen.

Biståndshandläggare och legitimerad personal

Förvaltningen stödjer förslagen om nationella högskoleutbildningar för biståndshandläggare inom äldreomsorgen samt LSS-handläggare. Den nuvarande socionomutbildningen ger inte de specialkunskaper som krävs i arbetet som biståndshandläggare.

Förutom biståndshandläggare och enhetschefer är sjuksköterskor, rehabiliteringspersonal och dietister yrkeskategorier som är absolut nödvändiga för en äldreomsorg med kvalitet. Även dessa yrkeskategorier blir allt svårare att rekrytera till äldreomsorgen. Möjligheten att göra karriär och avancera är viktiga faktorer vid rekrytering av personal. Det är därför angeläget att också dessa personalkategorier får det stöd som behövs i form av fortbildning och även specialistutbildning.

4. Välfärdsteknik

Den allt större tillgången på välfärdsteknik innebär också ett betydligt större utbud av det stöd och hjälp äldreomsorgen kan erbjuda. I utredningen betonas att det krävs noggranna analyser och övervägandet om användandet kan inkräkta på den enskildes integritet. Enligt förvaltningens uppfattning är det dock inte självklart att tekniktöd ska vara ett andrahandsalternativ. All äldreomsorg ska alltid bygga på frivillighet och respekt för den enskildes integritet. Utgångspunkten för omsorg om den äldre ska alltid vara att tillgodose den enskilda individens behov på bästa sätt. Om personlig kontakt är avgörande för individen så är en teknislösning inte förenlig med individens bästa. Dock måste vi vara öppna för att personlig kontakt faktiskt inte är önskvärd i alla

situationer och kan upplevas som ett större intrång i den personliga integriteten än teknikstöd.

Välfärdsteknik är också ett viktigt hjälpmedel och förvaltningen delar utredningens bedömning att personal med kunskap om välfärdsteknik bör ingå i kommunernas och landstingens hjälpmedelsverksamhet.

Förvaltningen anser att teknik som stöd för personalen är en förutsättning och ska vara en rättighet, precis som teknikstöd till personal är i andra branscher. Jämför med kontorsarbete där dator med kalenderfunktion och påminnelser samt mobiltelefon är en självklarhet. På samma sätt bör omsorgspersonal få stöd i sitt arbete genom digitala planerings- och påminnelseverktyg. Användningen av digitala system för signering av läkemedelsgivning är ett exempel på kvalitetssystem som ökar säkerheten för den äldre och som bör förordas.

Förvaltningen delar bedömningen av att det finns behov av ett kompetenslyft inom digitalisering på alla nivåer. Det är viktigt att chefer förstår att nyttja tekniken på avsett sätt så att de kan stötta medarbetarna. Stockholms stad driver med stöd av Europeiska Socialfonden projektet DigIT som syftar till just digital kompetensutveckling för personal inom omsorgen. Biståndshandläggarna är också en grupp som bör ges extra stöd och utbildning då de kan ge teknik som bistånd och det är avgörande att de förstår nyttor och begränsningar med tekniken.

Förvaltningen stödjer förslaget om att utreda förutsättningar för nationella kompetenscentra för välfärdsteknik med tillägget att teknikföretag bör involveras i högre grad än vad som beskrivs nu. Företagen står för tekniken och står också för utvecklingen av denna. Utredningen påtalar också behovet av att utveckla nationella gemensamma standarder inom e-hälsa och välfärdsteknik och att det bör lyftas fram i *Vision e-hälsa 2025*. Förvaltningen delar helt uppfattningen om behovet att nationella standarder men anser att det måste aktualiseras så snart som möjligt.

När det gäller upphandling av välfärdsteknik anser förvaltningen att funktionsupphandling är att föredra före innovationsupphandling. Funktionsupphandling är mindre komplicerat och ger större bredd så att beställaren inte låser sig vid en aktör under en utveckling som inte går att förutspå vad den landar i.

5. Förenklad biståndshandläggning

Servicetjänster såsom tvätt, städning, inköp m.m. är viktiga stödinsatser som underlättar ett självständigt liv för många äldre. Det är inte heller många som får avslag på sin ansökan om hemtjänst, 2016 uppgick andelen avslag på ansökningar om hemtjänst till 2 % (inkl. delavslag). En förenklad biståndshandläggning avseende vissa servicetjänster skulle onekligen innebära en avlastning för biståndshandläggarna som istället skulle kunna lägga mer resurser på uppföljning, vårdplaneringar etc. En fördel med individuell biståndsprövning är dock att vid hembesök kan biståndshandläggaren uppmärksamma andra behov av insatser som den enskilde inte vet att den kan ansöka om. Med en förenklad biståndshandläggning bör därför den uppsökande verksamheten utvecklas.

Äldreförvaltningen kan dock konstatera att Socialdepartementet i promemorian "Om förenklat beslutsfattande och särskilda boendeformer för äldre" (DS 2017:12) i april 2017 föreslår mycket mer långtgående förändringar i socialtjänstlagen gällande förenklat beslutsfattande än vad utredningen föreslår.

6. Boende/bostäder

Förvaltningen delar utredningens bedömning att bestämmelserna om särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd, 5 kap. 5§ socialtjänstlagen, inte behöver ändras då bestämmelserna redan idag innebär att kommunen med gällande lagstiftning har stora möjligheter att utforma särskilda boenden efter olika behov.

Det är dock angeläget att andra icke- biståndsbedömda boendeformer med möjlighet till gemenskap, aktiviteter och lättillgänglig service, utvecklas för att tillgodose behovet av boende för äldre som söker trygghet och gemenskap, men inte behöver vård och omsorg. Både senior- och trygghetsbostäder en viktig funktion att fylla för äldre personer som behöver en mera tillgänglig bostad men också söker ett boende som ger möjlighet till sociala möten och gemenskap. Genom förordningen om statligt stöd för att tillhandahålla bostäder för äldre personer (2016:848) ersätts begreppet "trygghetsboende" med "bostäder för äldre" och genom det kan även seniorbostäder inrymmas i det statliga stödet förutsatt att villkoren för stödet uppfyllts.

Förvaltningen framhåller vikten av tillgänglighetsinventeringar som underlag för en långsiktig strategisk bostadsplanering och att

informationen om bostädernas tillgänglighet förmedlas till invånarna. Begreppet tillgänglighet behöver omfatta både tillgängligheten till bostaden och i bostaden, den fysiska närmiljön, kommunikationer och närhet till service. Förvaltningen ser positivt på att staten ger kommunerna stöd i arbetet med tillgänglighetsinventeringar såväl ekonomiskt- som metodstöd. Förvaltningen delar utredningens uppfattning att kommunerna aktivt bör arbeta med information, råd och stöd till äldre som vill förändra sitt boende till en mera funktionell bostad.

Förvaltningen ser också positivt på de uppdrag som utredaren föreslår ska lämnas till Socialstyrelsen och Myndigheten för vårdanalys exempelvis vad gäller riktlinjer och tillämpningar i landets kommuner för att bevilja bistånd med särskilt boende och effekterna vid avslag på ansökan om bistånd där andra insatser beviljas. Vidare välkomnar förvaltningen utredningens förslag att uppdra till regeringen att snarast tillsätta en utredning som ser över bostadstillägget för pensionärer (BTP), det särskilda bostadstillägget för pensionärer (SBTP) och äldreförsörjningsstödet. Hushållets ekonomiska förutsättningar kan vara avgörande om en äldre person flyttar till en bra bostad att åldras i eller inte.

Jämställdhetsanalys

I kapitel 12.5 *Konsekvenser för jämställdhet mellan kvinnor och män* görs en analys av vilka konsekvenser som förslaget kan få för jämlikheten. Den del av utredningen som rör ökad insyn i privata utförarens verksamhet och bättre data inom socialtjänsten kan förbättra möjligheterna att följa jämställdheten. Även utredningens förslag vad gäller jämlikhet kan medföra ett ökat fokus på hur t.ex. upphandlingar eller valfrihetssystem påverkar olika grupper. Detta kan därmed bidra till att motverka omotiverade skillnader mellan män och kvinnor i utformning av konkurrens- och ersättningssystem.

I och med denna analys anser äldreförvaltningen att utredningen tagit hänsyn till utredningens eventuella effekter på jämställdheten mellan män och kvinnor.

Bilaga

1. Introduktion till utredningsbetänkandet "Läs mig! Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre personer" (SOU 2017:21)